

पात्रगुणाद्दानस्य महाफलत्वं मैत्रेय आह निर्दोषमिति द्वाभ्यां ॥४॥५॥ भवतो दर्शनान्नोऽस्माकमभ्युदयो भवेदित्योजना ॥६॥ श्रुतं शास्त्रज्ञानं ॥ ७ ॥ ब्राह्मणादृते इदं धर्मं एव स्याद्यतो वर्णधर्मादिकं तेन विना न प्रज्ञायेतेति संबंधः ॥८॥९॥१०॥११॥ अदन्निति तमदंतं सः अबुधः अदतोऽन्नस्य च तादृशस्य हंता स्वयमपि हन्यते दोषेणेत्यर्थः तच्चान्नं पातियच्चान्नमिति पाठे तच्चान्नमद्यमानं सत्तमत्तारं हंतीति पूर्वोक्तान्वयः यच्चान्नं स च तस्य हंता मूर्खस्तस्माद्द्व्याहंताभ्यामयमबुधो दाता हन्यत इत्यर्थः ॥ १२॥ प्रभुरिति यतिश्च ब्रह्मचारी च पक्वान् स्वामिनावुभाविस्मृतेर्विद्वानन्नमदंस्तस्य प्रभुर्भवति ईश्वरत्वाच्चक्षेत्रभूतः स न पुनर्जनयति

मैत्रेय उवाच निर्दोषं निर्मलं चैवं वचनं दानसंहितं ॥ विद्यातपोभ्यां हि भवान् भावितात्मानसंशयः ॥ ४ ॥ भवतो भावितात्मत्वाद्वा भोयं सुमहान्मम ॥ भूयो बुद्धानुपश्यामि सुसमृद्धतपा इव ॥ ५ ॥ अपिनो दर्शनादेव भवतो भ्युदयो भवेत् ॥ मन्ये भवत्प्रसादो यंतद्विकर्म स्वभावतः ॥ ६ ॥ तपःश्रुतं च योनिश्चाप्येतद्वा ह्यप्यकारणं ॥ त्रिभिर्गुणैः समुदितस्ततो भवति वै द्विजः ॥ ७ ॥ अस्मिंस्तृप्ते च तृप्यंते पितरो दैवतानि च ॥ न हि श्रुतवतां किंचिदधिकं ब्राह्मणादृते ॥ ८ ॥ अंधं स्यात्तम एवेदं न प्रज्ञायेत किंचन ॥ चातुर्वर्ण्यं न वर्तेत धर्माधर्मावृतानृते ॥ ९ ॥ यथा हि सुलभे क्षेत्रे फलं विंदति मानवः ॥ एवं दत्त्वा श्रुतवति फलं दाता समश्नुते ॥ १० ॥ ब्राह्मणश्चेन्न विंदेत श्रुतवत्तोपसंहितः ॥ प्रतिग्रहीता दानस्य मोघं स्याद्दन्निनांधनं ॥ ११ ॥ अदन्नं विद्वान्हृत्यन्नमद्यमानं च हंतितं ॥ तंचान्नं पातियश्चान्नं सहंता हन्यतेऽबुधः ॥ १२ ॥ प्रभुर्त्यन्नमदं विद्वान् पुनर्जनयतीश्वरः ॥ स चान्नाज्जायते तस्मात्सूक्ष्म एष व्यतिक्रमः ॥ १३ ॥ यदेव ददतः पुण्यं तदेव प्रतिगृह्णतः ॥ न त्येकचक्रं वर्तेत इत्येव मृषयो विदुः ॥ १४ ॥ यत्र वै ब्राह्मणाः संति श्रुतवत्तोपसंहिताः ॥ तत्र दानफलं पुण्यमिह चा मुत्र चाश्रुते ॥ १५ ॥ ये योनिशुद्धाः सततं तपस्यभिरताभृशं ॥ दानाध्ययनसंपन्नास्ते वै पूज्यतमाः सदा ॥ १६ ॥ तैर्हि सद्भिः कृतः पंथास्ते न यातो न मुच्यते ॥ ते हि स्वर्गस्य नेतारो यज्ञवाहाः सनातनाः ॥ १७ ॥ इति श्रीम० अनुशासनपर्वणि अनुशास० दानधर्मे मैत्रेयभिक्षायां एकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १४ ॥ भीष्म उवाच एवमुक्तः स भगवान् मैत्रेयं प्रत्यभाषत ॥ दिष्ट्यैवं त्वं विजानासि दिष्ट्या ते बुद्धिरीदृशी ॥ १ ॥

दात्रे अनेकगुणितं प्रयच्छतीत्यर्थः स च दातुरन्नाज्जायते प्रजापेण गृहस्थश्चेत्तत्र यस्यान्नं तस्य संततिरिति सूक्ष्मो व्यतिक्रमोस्ति तेन गृहस्थः परपाकं नाश्रीयदिति गम्यते ॥ १३ ॥ यदेवेति प्रतिग्रहीत्रभावे अन्नस्य दद्धिर्न स्यात् दत्तं भ्यभावे दातुर्दन्निप्रवृत्तिर्न स्यादिति दातृप्रतिगृहीतारौ च क्रवलोक्तं त्रं व हत इत्यर्थः ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ इति अनुशासनपर्वणि नैलकंठीये भारतभाष्ये एकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १४ ॥ एवमिति ॥ १ ॥